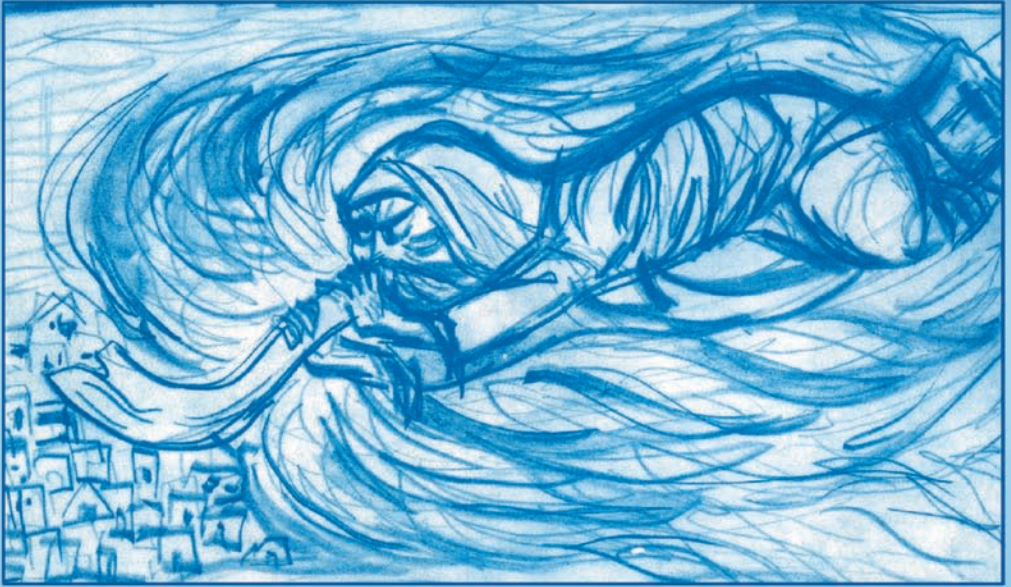

4

שמע ישראל

לימודי תנ"ך בהתכתבות

המשיח - חלק א'
למה וכיצד?

אמת מהי?

אף ששאלה זו עשויה להישמע תמוהה, אחריה מתוך הנחה שאנו יודעים מהי, היא מביעה את הבלבול והספקנות שלנו באשר לאמת. בלבול זה נובע ממגוון הדתות והאמונות הסובבות אותנו, הגורמות לנו לתהות אם בכלל יש אמת, ואם כן, מהי והיכן היא נמצאת. הספקנות מטילה ספק בקיומה של האמת. על פיה, אין כל אמת אובייקטיבית.

התשובה מצויה בתנ"ך, המבהיר מפורשות כי: "יהוה אֱלֹהִים אֱמֶת הוא." (ירמיה י:). התנ"ך מעיד כי האמת שרירה וקיימת, ומזוהה עם האלוהים. למעשה, האמת נחשבת אחת מי"ג מעלותיו של אלוהים, הנמנות בספר שמות לד:ו (פסוק הנכלל בתפילות ראש השנה ויום כיפור). מעניין לציין כי מעלה זו היא השביעית ברשימה, וממוקמת בדיוק במרכז.

התנ"ך הוא יצירת המופת הנפוצה והאוניברסלית ביותר שידעה האנושות, האמת היא מעלה אלוהית, ולכן אינה נובעת מתוכנו אלא ממקור חיצוני – מאלוהים. מכך עולה שאל לנו לחפש התרבות של עמים רבים ובדתות השונות.

מאת: ד"אק דוקאן
מאנגלית: שולמית גלאור

שמע ישראל - לימודי תנ"ך בהתכתבות
הוצאת "חיים ושלום"
ת.ד. 592, ירושלים, 94186

בני, תורת אל תשכח; ומצויתי, יצר לבך. כי ארך
ימים, ויגונו חיים ושלום, יוסיפו לך. משלי ג:אב,

כל הזכויות שמורות: אין להעתיק, לאחסן או להעביר נתונים בכל צורה או אמצעי, אלקטרוני מכני,
צילום, הקלטה, או אחר ללא רשות מוקדמת מבעלי הזכויות. Shabbat Shalom © 2006

שבע שאלות

המשיח – חלק א' (למה וכיצד?)

התקווה טמונה בעפר

סופה של המאה ה-20 חזתה את נפילתן של אידיאולוגיות פוליטיות נשגבות ואת התמוטטותן של אוטופיות מתקדמות. היום, לאחר השואה ונפילת המרקסיזם ונוכח איום מוסרי ואי דאות כלכלית, אנשים רבים מוצאים את מפלטם בייאוש.

הנביא ירמיהו המחיש פרדוקס זה כאשר טמן את פיו באדמה, בצפייה למצוא תקווה: "ייתן בעפר פיהו, אולי יש תקווה". (איכה ג:כט).

ואולם, הנביא ירמיהו לא היה משוגע. הוא העז לייחל ולצפות לעתיד טוב יותר, חרף המציאות הטרגית של ימיו, משום שתקווה זו מעוגנת בהתנסות ממושכת של הבטחות שהתגשמו. אך מה יהיה גורלו של נביא שמנבא שלום? נביא כזה יוכר כנביא אמת, שנשלח מאת ה' רק אם דבריו יתקיימו (ירמיהו לח:ט).

אכן, התקווה התנ"כית אינה מעוגנת בתיאולוגיה מיסטית ואינה מתבססת על רגשות "רוחניים". היא רומזת על אירוע ממשי העתיד להתרחש בהיסטוריה. לכן, התקווה הראשונה שנרשמה בתולדות האנושות הייתה התקווה והציפייה לבואו של המשיח. מתוך 39 הפעמים שבהם מוזכרת בתנ"ך המילה משיח, 30 מהם מדברים על מלך, 15 מהם מתייחסים לדויד או למלך משושלת דויד, ו-9 מתוך ה-15 מדברים על מלך עולמי שיבוא בעתיד כדי להושיע את ישראל והעולם (שמואל א', ב:ג; לג; תהילים ב:ב, כ, ו; כח: ח; פד:ט; חבקוק ג:יג; דניאל ט:כו-כח).

רק הציפייה לישועת האנושות והיקום, העתידה להתרחש באופן ממשי בהיסטוריה, תאפשר לנו לצפות ולייחל לה, גם אם אין לנו טמון בעפר.

הערות אישיות

ישוע – משיח יהודי?

1. מדוע אנו זקוקים למשיח?

"ומעין הדעת טוב ורע לא תאכל ממונו: כי ביום אכלך ממונו מות תמות." (בראשית ב:יז).

• המוות הוא מנת חלקם של כל בני האדם. אין בכוחנו לעשות דבר כדי להימלט ממנו.

"וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם; וַיֵּשְׁבֶן מִקֶּדֶם לְגֶן-עֵדֶן אֶת הַכְּרִבִּים, וְאֶת לֶחֶט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּקֶת, לְשֹׁמֵר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים." (בראשית ג:כד).

* האמונה בביאת המשיח היא לב ליבה של האמונה היהודית. במאמרו יגדל, (מאמר י"ב) כותב הרמב"ם: "בסוף הוא ישלח את משיחו כדי לגאול את המייחלים והמצפים לקץ." מאמר זה הפך ל"אני מאמין" שלנו בתקופת השואה.

* התקווה המשיחית היא תקווה ישראל הקדומה ביותר. ברכתו של יעקב ליהודה קשורה לביאתו של שילה (המשיח). "לא יסור יִשְׁבֵט מִיְהוּדָה, וּמִחֶקֶק מִבֵּין רַגְלָיו, עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה, וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים." (בראשית מט:י). קיראו גם את במדבר כד:יז. הכוכב שדרך מיעקב מסמל ביאת המשיח. מעניין לציין כי המגן דויד, סמלה של מדינת ישראל, מסמל גם את התקווה המשיחית.

2. מה הייתה ההבטחה הראשונה שאלוהים העניק לאנושות?

"וְאֵיכָה אֲשִׁית, בֵּינֶךָ וּבֵין הָאִשָּׁה, וּבֵין זָרְעֶךָ, וּבֵין זָרְעָהּ: הוּא יְשׁוּפֶךָ רֹאשׁ, וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עֵקֶב." (בראשית ג:טו).

* המאבק ביצר הרע עתיד להסתיים עם ביאת המשיח, שנאמר: "לעתיד לבוא מביא הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ומשמידו." (סוכה נב:א).

שמע ישראל

הערות אישיות

שבע שאלות

הערות אישיות

3. מי מייצג את "זרע" האישה המוזכר בבראשית ג: טו?

"נָאם יְהוָה, לֹאדַנִּי שֵׁב לִמְיִנִּי; עַד אִשִּׁית אִיבִיךָ, הַדָּם לְרַגְלֶיךָ." (תהילים קי:א).

4. אילו רמזים טמונים בבראשית ג:טו, על כך ש"זרע" האישה מייצג אדם יחיד במינו?

"וַיַּזְדַּע אָדָם עוֹד, אֶת אִשְׁתּוֹ, וַתֵּלֶד בֶּן, וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת: כִּי שֵׁת לִי אֱלֹהִים, זָרַע אַחֵר תַּחַת הַבֶּל, כִּי הִרְגוּ קַיִן." (בראשית ד:כה).

* בבראשית ג:טו נאמר "הוא יְשׁוּפֶךָ רֵאשׁ" (כלומר, הוא ימחץ אותך). שימו לב כי הכתוב משתמש בגוף שלישי, לשון זכר יחיד.

* זאת ועוד, השימוש באותן המילים בבראשית ג:טו ובבראשית ד:כה ("זרע", "אישה", "שת", "אשית"), מורה על קשר מיוחד בין שני הפסוקים, המרמז כי כשם שה"זרע" המוזכר בפרק ד: כה מתייחס לאדם מיוחד במינו (שת), כך ה"זרע" בפרק ג:טו מתייחס לאדם מיוחד במינו.

5. את מי מייצג הנחש?

"בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה בְּחִרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה, עַל לִוְיָתָן נָחַשׁ בְּרַחַ, וְעַל לִוְיָתָן, נָחַשׁ עֲקֻלְתוֹן; וְהִרְגָ אֶת-הַתַּנִּין, אֲשֶׁר בַּיָּם." (ישעיהו כו:א).

"אִזּוּ הַשֶּׁלַךְ הַתַּנִּין הַגְּדוֹל, הַנָּחַשׁ הַקָּדְמוֹנִי הַנִּקְרָא מְלָשִׁין וְשִׁטָּן, הַמְתַּעֵה אֶת תַּבַּל כְּלָה; הוּא הַשֶּׁלַךְ אֲרָצָה וּמְלֹאכֵיו הַשְּׁלָכוּ אֹתוֹ." (התגלות יב:ט).

* על פי בבא בתרא (טז:א) מייצגים הנחש, השטן ויצר הרע את אותו כוח רשע.

6. כיצד מסמל המאבק המתואר בבראשית ג:טו את מעשה הגאולה של אלוהים?

"וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ, פְּתוּנֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׂם."
 (בראשית ג:כא).

* המוות הראשון (הקורבן הראשון) התרחש בעטיו של החטא הקדמון.

* בבראשית ג:טו, התורה משתמשת במילים בעלות צליל דומה: "ישופך" ו"תשופנו", על דרך לשון נופל על לשון. הוא "ישופך ראש", כלומה יכה וימחץ אותך, ואתה "תשופנו עקב", כלומה, תפגע בעקבו. השימוש בלשון זו מרמז כי מותו של הנחש כרוך ב"קורבן" של אדם מיוחד במינו, אשר ימות בשעה שיושיע את האנושות ויחלץ אותה מן הרע.

7. כיצד מסמל תיאור העבד הסובל, בישעיהו נג, את מעשה הגאולה של האלוהים?

"וַיְהִי הַפֶּיַךְ דָּכָאוֹ, הַחֲלִי. אִם תִּשִׂים אֶשֶׁם נַפְשׁוֹ, יִרְאֶה זֶרַע יִאֲרִיךְ יָמָיו; וְחַפְץ יְהוָה, בְּיָדוֹ יִצְלַח. מַעֲמֹל נַפְשׁוֹ, יִרְאֶה יִשְׁבַּע. בְּדַעְתּוֹ יִצְדִּיק צְדִיק עַבְדִּי, לְרַבִּים; וַעֲוֹנֹתָם, הוּא יְסַבֵּל." (ישעיהו נג:יא).

* חז"ל דרשו על ישעיהו נג:ד: "מה שם המשיח? אמרו רבנן, מצורע שמו, שנאמר "חֲלִינוּ הוּא נִשְׂא, וּמְכַאֲבֵינוּ סְבָלָם; וְאַנְחָנוּ חֲשִׁבְנָהוּ מצורע, מִכֶּה אֱלֹהִים וּמַעֲנָה" (תלמוד בבלי, סנהדרין, צח:ב).

8. כיצד מסמל פולחן הקורבנות במקדש את מעשה הגאולה של האלוהים?

"וְיִכְפֹּר עָלֵינוּ הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, מֵאַחַת מֵאַלֶּה, וְנִסְלַח לוֹ; וְהִיָּתָה לְכַהֵן, כַּמִּנְחָה." (ויקרא ה:יג).

* ר' אלעזר דרש בשם ר' יוסי על הקשר שבין הקורבנות למשיח, ואמר: "...זו הלכה בנוגע למשיח." (זבחים מד:ב, סנהדרין נא:ב).

* "מדוע נקרא בית המקדש בשם לבנון (הלבן)? משום שהוא מלבין את חטאי ישראל." (יומא, לט).

שמע ישראל

הערות אישיות

שבע מצוות

הערות אישיות

---

9. מיהו העבד הסובל, המתואר בישיעהו נג?

"והוא מחלל מפשענו, מדכא מעונותינו; מוסר שלומנו עליו, ובחברתו נרפא לנו." (ישיעהו נג:ה).

* אמר ר' הונא בשם ר' אקא, על ישיעהו נג: "כל הייסורים כולם חולקו לשלוש מנות: אחת לאבות ולדורות הקדומים, אחת לדור הכפירה, ואחת למלך המשיח, שנאמר בישיעהו נג:ה "והוא מחלל מפשענו." (מדרש שמואל טז:א).

* לא ייתכן שהעבד המתואר בישיעהו נג הוא ישראל. מישיעהו מט:ה-ו ואילך, עולה כי העבד כבר אינו ישראל. הוא מתואר כאדם אשר ישיב את עם ישראל לאלוהים. קיראו גם את ישיעהו נ:ג, שבו פונה הנביא לעם ישראל בגוף שני רבים, ועושה הפרדה ברורה בין ישראל לבין העבד, השווה במעמדו לה': "מי בכם ירא יהוה, שמע בקול עבדו - אשר הלך חשכים, ואין נגה לו, יבטח בשם יהוה, וישען באלהיו." הפרדה זו אף משתמעת מן העובדה שעבד זה אמור להידקר בשל פשעי העם.

10. מאיזה שבט ומאיזו משפחה אמור המשיח לבוא?

"ונאִתָּה בֵּית-לְחֵם אֶפְרַתָּה, צְעִיר לְהֵיּוֹת בְּאַלְפֵי יְהוּדָה. מִמֶּנּוּ לִי יֵצֵא, לְהֵיּוֹת מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל; וּמוֹצְאֹתָיו מִקְדָּם, מִיַּמֵּי עוֹלָם." (מיכה ה:א).

"וְעַבְדוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מֶלֶכְהֶם, אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם." (ירמיה ל:ט).

* אמר ר' יהודה בשם ר' רב: עתיד הקדוש ברוך הוא להקים להם דויד אחר, שנאמר בירמיהו ל:ט, 'וְעַבְדוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מֶלֶכְהֶם, אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם.' (תלמוד בבלי, סנהדרין צח:ב).

11. מה טיב הקשר בין משיח זה לאלוהים?

"וְנָחָה עָלָיו, רוּחַ יְהוָה - רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה, רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה, רוּחַ דַּעַת, וְיָרָאתָ יְהוָה." (ישיעהו יא:ב).

* מדרש בראשית רבה אומר על בראשית א:ב 'רוח אלהים, מרחפת על-פני המים', כי רוחו של המלך המשיח נכחה במעשה בראשית. זהו 'רוח המשיח', ככתוב בישעיהו יא:ב "ונחה עליו, רוח יהוה" (בראשית רבא, ב:ד).

12. אילו רמזים בישעיהו נג מהווים סימני היכר לעבד הסובל?

* המילה "זרע" בישעיהו נג:י מיוחסת בדרך כלל לשושלת דויד. (קיראו את ישעיהו מא:ח; מג:ה; מד:ג; מה:יט,כה).

* בישעיהו נג נאמר על העבד הסובל: "וכמסתיר פנים ממנו". הביטוי "הסתיר פנים" מופיע לכל אורכו של ספר ישעיהו.

* ביאתו של העבד מזוהה בתור התגלות גבורת ה' וישועתו. (נג:א).

13. כיצד מעיד התנ"ך על מוצאו האלוהי של המשיח?

"ואתה בית-לחם אפרתה, צעיר להיות באלפי יהודה. מן לי יצא, להיות מושל בישראל; ומוצאתיו מקדם, מימי עולם. לכן יתנם, עד עת יולדה ילדה; ויתר אחיו, ושובו על בני ישראל." (מיכה ה:א, ב). (השוו עם ירמיהו כג:ו).

* חז"ל דרשו על ירמיהו כג:ו: "המשיח ייקרא הקדוש ברוך הוא... שנאמר: 'וזה שמו אשר יקראו, יהוה צדקנו'". (תלמוד בבלי, בבא בתרא, עה:ב).

* תרגום יונתן למיכה ה:א: "ואתה בית לחם אפרתה, צעיר להיות באלפי יהודה, ממך ייצא המשיח להיות מושל בישראל, ושמו נודע מקדם מימי עולם."

שבת שלום

הערות אישיות

שבע שאלות

הערות אישיות

---

14. כיצד מנבא התנ"ך את לידתו העל-טבעית של המשיח?

"לכן יתן אדני הוא, לכם אות: הנה העלמה, הרה וילדת בן, וקראת שמו, עמנו אל." (ישעיהו ז:יד).

* "הגואל שעתיד אני להקים יהיה בלא אב, שנאמר: 'הנה האישה ששמו זרע', שיצמח בכוחות עצמו. ככתוב בישעיהו: 'ויעל כיונק לפניו וכשורש מארץ ציה...ועליו אומר הכתוב 'אני היום הולדתיך.'" (בראשית רבא על בראשית לז:כב).

15. מה יהיה היקף שלטונו של המשיח?

"כי אז אהפך אל עמים, שפה ברורה, לקרא כלם בשם יהוה, לעבדו שכם אחד." (צפניה ג:9).

* "צפניה ג:ט: 'כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לקרוא כולם בשם ה', לעבדו שכם אחד'; שם ה', אינו אלא מלך המשיח." (בראשית רבא מא:מד).

ישוע – משיח יהודי?

האם אנו יכולים להיות יהודים וגם להאמין בישוע? האם אנו כמשיחיים יכולים לדחות את שורשיו היהודיים של ישוע?

מאז המחלוקת שפילגה את היהדות, אשר הולידה את הכנסייה והפרידה בינה לבין בית הכנסת, הפך ישוע למשיח נערץ בקרב הנוצרים ולמשיח שקר שנוא בקרב היהודים. הנוצרים מאשימים את היהודים בדחיית ישוע, ואילו היהודים מאשימים את הנוצרים בסילוף זהותו. ישוע הפך שם נרדף לחילול הקודש ולבגידה. זאת ועוד, ישוע לא יכול להיות המשיח של עמנו, משום שהוא המשיח של הנוצרים.

ואולם, האם יש הצדקה להאשמות ולטענות אלו? האם צודקים הנוצרים, המאשימים את היהודים בדחיית ישוע ואפילו ברציחתו? האם צודקים היהודים, הטוענים כי ישוע הוא משיחם של הנוצרים בלבד? היום איננו מעיזים לעסוק בנושאים רגישים אלו. אך אין ספק כי סוגיות חשובות אלו עוותו וסולפו בפולמוס היומרי של שתי הדתות. ואולם, דבר זה אינו אמור למנוע מאיתנו לבחון את הראיות, ואולי אף להגיע למסקנות מעניינות ומפתיעות.

משיח מוכר ואהוד

ספרי הבשורות וספר מעשי השליחים בברית החדשה מספרים כי כאשר ישוע עבר ברחבי הגליל ויהודה, המוני בית ישראל נהו אחריו, הקשיבו לתורתו והריעו לו. "וְיֵשׁוּעַ חָזַר בְּגִבּוֹרַת הָרוּחַ אֶל הַגָּלִיל וְשָׁמְעוּ יֵצֵא בְּכָל הָאֲזוּה" (לוקס ה:יד-טו). "הוא קם והלך משם אל אזור יהודה ואל עבר הירדן. שוב נקבצו אליו המונים וכמנהגו שוב למד אותם." (מרקוס י:א). "כי כל העם נצמדו אליו לשמע אותו" (לוקס יט:מח). ישוע זכה לפופולריות רבה כל ימי חייו. לוקס מוסיף דיווח אחרון על אירוע שהתרחש ממש לפני ערב הפסח הגורלי, שבו נאסר ישוע: "וְכָל הָעָם הִשְׁכִּימוּ לָבוֹא אֵלָיו לְבֵית הַמְּקַדָּשׁ לְשִׁמֹּעַ אוֹתוֹ." (לוקס כא:לח) – מעין סיום שמנציח את מסעותיו בישראל. הפופולריות של ישוע הייתה כה רבה, עד שמתנגדיו בחרו לערוך את משפטו בחופזה ובחסות החשיכה (מתי כו:לא; כז:א).

ספר מעשי השליחים מדווח על מספרם הרב של תלמידי ישוע שחיו בארץ לאחר מותו. בחג השבועות נאספו כשלושת אלפים תלמידים בירושלים (מעשי השליחים ב:מא). מאוחר יותר, גדל מספרם לחמשת אלפים גברים, נשים וילדים. (מעשי השליחים ד:ד). זמן קצר לאחר מכן מצוין כי: "וְאֶמְנֵם נִסְפְּחוּ אֶל הָאֲדוֹן עוֹד מֵאֲמִינִים, גְּבָרִים וְנָשִׁים רַבִּים מְאֹד" (מעשי השליחים ה:יד). המונח המוני העם ציין את האנשים שהגיעו מן הערים הסמוכות לירושלים (מעשי השליחים ה:טז). בשלב מאוחר יותר מציין הספר כי "דָּבַר

שמע ישראל

הערות אישיות

שבע מאות

הערות אישיות

אֲלֵהֶם שְׁגִישָׁג וּמִסְפָּר הַתְּלָמִידִים בִּירוּשָׁלַיִם גָּדֵל מְאֹד וְגַם הַמּוֹן רַב מִן הַכְּהֻנִּים וְשִׁמְעוּ לְאַמּוֹנָה" (ו:ז).

חוקרים שהסתמכו על מידע זה ועל מקורות היסטוריים אחרים, העריכו כי בזמן סקילתו של סטפנוס היה מספר היהודים שקיבלו את האמונה בישוע המשיח כ-25,000 איש.² אפילו לאחר סקילתו, ונוכח הרדיפות שגברו והלכו, גדל מספר המאמינים. מעשי השליחים מציין שוב ושוב את גשוג הבשורה בקרב העם. (מעשי השליחים ח:ה-יב; ט:לא, לה, מג; יא:כ-כא; יד: א; טז:ה; יט:ט, כ, וכו'). בסוף הספר, מבשרים בני הקהילה בירושלים בשמחה, כי "כִּמְהָ רַבְבוֹת יְהוּדִים נִהְיוּ מְאֱמִינִים וְכָל־מִן לְתוֹרָה!" (כא:כ). המילה היונית *myriad* המופיעה במקור, משמעה 10,000 (רבבה). לכן נוכל להעריך כי מספר היהודים המשיחיים עלה על שלושים אלף איש. מספר זה מייצג למעלה ממחצית תושבי ירושלים בעת ההיא. הדבר מציין כי מרבית היהודים בעיר (ויהודים רבים במקומות אחרים בארץ) האמינו בישוע המשיח.

לפיכך, נוכל לומר כי שני הצדדים, הן המשיחיים הטוענים כי היהודים לא הכירו בישוע כמשיחם, והן היהודים הסבורים כי יש להם סיבות טובות לדחות אותו – טועים. ההיסטוריון ג'ולס אייזק מעיר: "כפי שמעידים ספרי הבשורות, ישוע התקבל בלבביות על ידי בני עמו בכל מקום שאליו הגיע, למעט מספר מקרים נדירים. האם העם שאהד את ישוע פנה לפתע נגדו? טענה זו לא הוכחה מעולם."³ מאוחר יותר מסכם אייזיק את דבריו: "ספרי הבשורות מעניקים לנו סיבה טובה לפקפק בכך שדבר זה [דחייתו של ישוע על ידי העם היהודי] אירע אי פעם."⁴

מחכים למשיח

למעשה, קבלת הפנים הלבבית שישוע זכה לקבל מבני עמו אינה מפתיעה. ספרי הבשורות מציגים מן הראשית את ביאת ישוע כהתגשמות המוחלטת של תקוות ישראל.

ראשית, משום שהגיעה השעה. בתקופת ישוע שררה ציפייה עזה לביאת המשיח. דבר זה הוכח לא רק מכתבי הבשורות ומכתבי היסטוריונים של אותה העת, אלא אף ממגילות ים המלח, שהעידו על ציפיית העם היהודי, שחי תחת עול כיבוש רומי, לביאת המשיח הקרובה.

כל מי שהתעמק באותם ימים בתנ"ך, במיוחד בנבואות שבעים השבועות בדניאל ט', לא התקשה להסיק כי הגיעה העת.⁵ קטע זה בספר דניאל הוא היחיד שמדבר מפורשות ובאופן מוחלט על המשיח, ומציין את הזמן הכרונולוגי של ביאתו: "וְתֵדַע וְתִשְׁכַּל מִן מִצְרָא דְבָרָה, לְהָשִׁיב וְלִבְנוֹת יְרוּשָׁלַם עַד מְשִׁיחַ נָגִיד - שְׁבַעִים, שְׁבַעָה; וְשְׁבַעִים וְשָׁשִׁים, תָּשׁוּב וּנְבִנְתָה רְחוּב

2 [Richard L.H. Lenski, The Interpretation of the Acts of the Apostels (Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1961, p. 311)

3 Jules Issac, Jesus and Israel (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1971), p. 101.

4 Ibid., p. 132.

וְחָרוֹץ, וּבְצוּק, הַעֲתִים." (דניאל ט:כה). כלומר, מן היום שבו ייצא הדבר מאת ה', לבנות מחדש את ירושלים עד שימלוך המשיח המושל, יעברו שבע שנים ושישים ושניים שנים.

שני ציוני-דרך מוזכרים בנבואה ומאפשרים לנו למקם את האירוע הזה בהיסטוריה:

1. הכרזה על בניית ירושלים מחדש. מדובר בהכרזתו של ארתחששתא מלך פרס בשנת 457 לפנה"ס. זו הייתה ההכרזה השלישית והאחרונה מסוגה (שבאה בעקבות הכרזת כורש והכרזת דריוש, עזרא וי:ד). הכרזה זו הייתה הצו המכריע, וכן הצו היחיד שזכה לברכה (עזרא ז:כז-כח).

2. את מניין ששים ותשע השבועות (7+62) שיבואו לאחר מכן, יש לראות כשנים, על פי ההקשר הנבואי בדניאל ועל פי הפרשנות היהודית הקדומה והמוסמכת ביותר, מאת פרשנים כגון רב סעדיה גאון, רש"י ואבן עזרא.⁵ כאשר מכפילים 69 ב-7 מגיעים ל-483 שנים.

מחישוב זה עולה, שביאת המשיח צפויה להתרחש 483 שנים אחרי שנת 457 לפנה"ס, כלומר, בשנת 27 לספירה. מיותר לציין כי תאריך זה חופף להופעתו של ישוע מנצרת על בימת ההיסטוריה, והתחלת שירות כהונתו בקרב עם ישראל. (לוקס ג:כא-כג). זוהי אף השנה שבה ישוע הציג את עצמו בתור המשיח, מגשימה של נבואת ישעיהו:

"כְּאֲשֶׁר נִתְּנוּ לוֹ אֶת מַגְלַת סֵפֶר יִשְׁעִיהוּ הַנְּבִיא, פָּתַח אֶת הַמַּגְלָה וּמָצָא אֶת הַמְּקוֹם שֶׁכָּתוּב בוֹ: "רוּחַ אֲדֹנָי עָלַי, יַעַן מָשַׁח אֹתִי לְבִשׁוֹר עֲנִיּוּם. שְׁלַחְנִי לְקָרָא לְשִׁבְיִים דְרוֹר, וְלַעֲנֹרִים פָּקַח-קוֹחַ; לְשַׁלַּח רְצוּצִים חֲפְזִים, לְקָרָא שְׁנַת רְצוֹן לַיהוָה." לְאַחַר שֶׁגָּלַל אֶת הַמַּגְלָה, הִחְזִירָהּ לְגַבְאֵי וְהִתְיַשְׁבּ. עֵינָי כָּל הַנּוֹכְחִים הָיוּ נְשׂוֹאוֹת אֲלָיו. וְהוּא הִחַל לְדַבֵּר אֲלֵיהֶם וְאָמַר: "הַיּוֹם נִתְמַלֵּא הַכְּתוּב הַזֶּה בְּאֲזַנְיָכֶם." (לוקס ד:טז-כא).

ישוע מעיד כאן שהוא המשיח המיוחל של עם ישראל. הנסים הרבים שחולל, חייו המופתיים והייחודיים, דבקו בתורה ותורתו המעוגנת בתנ"ך - כל אלה אימתו זאת. כפי שמעידה תשובת ישוע לתלמידי יוחנן המטביל, שבאו לבדוק אם הוא המשיח שעליו דיברו הנביאים: "לָכוּ הֲגִידוּ לְיוֹחָנָן אֶת אֲשֶׁר אַתֶּם שׁוֹמְעִים וְרוֹאִים: עוֹרִים וְרוֹאִים, פְּסָחִים מְהַלְכִים מְצַרְעִים מְטַהֲרִים, חֲרָשִׁים שׁוֹמְעִים, מֵתִים קָמִים, עֲנִיִּים מְתַבְּשָׂרִים (מתי יא:ד, ה). אפילו מותו של ישוע נשא משמעות מיוחדת; הוא פורש בהקשר לקורבנות המקדש. אכן, פרשנות זו נרמזה כבר בהבטחה המופיעה בתחילת

אשר יבוא

הערות אשיות

5. This Jewish consciousness of the plenitude of time is most powerfully exhibited by the Essenes. See William H. Shea, Selected Studies on Prophetic Interpretation, Daniel and Revelation Committee Series, vol. 1 Washington, DC: Review and Herald Publishing Association, 1982), pp. 89-93.

6. Miqraoth Gdolot, ad loc.

שבעת הארבעות

הערות אישיות

ספר בראשית. אלוהים זורע מילת תקווה בלב ליבה של הקללה שהטיל על אדם וחווה בשל חטאם. יבוא יום ובו יקום אדם שייולד מזרע האישה, וישוף (ימחץ) את ראש הנחש, המסמל את הרוע, בשעה שהנחש ישוף (יפגע) בעקבו (בראשית ג:טו).

הכתוב מרמז כאן על גאולה באמצעות קורבן. מייד לאחר הקללה מסופר, ולא במקרה, על אלוהים שעשה לאדם וחווה כותנות עור (בראשית ג:כא). אלוהים ממחיש במעשהו את משמעות הרמז. במחווה מיוחדת ודרמטית זו, אלוהים בכבודו ובעצמו יורד מכס מלכותו ומכין להם בגדים. אך לשם הכנתם הוא אינו משתמש בכותנה, פשתן או כל חומר אחר מן הצומח. אלוהים בוחר להשתמש בעור של בעל-חיים. בחירה זו מרמזת על מותה של חיה, המוות הראשון, הקורבן הראשון, שנועד לכסות את מערומי אדם וחווה, להפיג את תחושת הבושה שאפפה אותם בעקבות חטאם, ולסייע להם לשרוד בנוכחות אלוהים וזה במחיצת זו. תכלית הקורבן הייתה להצביע על הגאולה המשיחית העתידה לבוא. תהיה זו טעות לפרש את הקרבת הקורבנות בישראל מנקודת מבט מאגית. הקורבנות לא היו מחווה טקסית שנועדה לרצות אל זועם. זו גם טעות לפרש אותם מנקודת מבט פסיכואנליטית, ולראות בהם אמצעי העברה (transference) המאפשר ביטוי לאלים מודחקת.

לפי הלך החשיבה התנ"כי, הגאולה לא תצמח מן האנושות ותעלה השמימי, אלא להפך, תצמח מן האלוהים ותנוע מטה, כלפי האנושות. מנקודת מבט זו, ולאור דברי יחזקאל קאופמן, יש לראות בפולחן הקורבנות סמל לחסד האלוהים? החשיבה היהודית מתמקדת באירועים ממשיים. הקורבנות בתנ"ך הם חלק מטקס כריתת ברית בין אלוהים לאדם, שבו אלוהים מתחייב, מבטיח ומעניק תקווה. (בראשית ח:כ-כב; בראשית טו; שמות יב:כב, כג). לפיכך, משמעות הקרבת הקורבנות אינה מאגית או פסיכולוגית. הקורבנות מהווים אות מבשר לבאות, המעניק לנו תקווה מתוך נקודת מבט היסטורית.

לפיכך, אין זה מפתיע שישעיהו נג מאזכר את קורבן השהה בתיאור ביאת המשיח, גואל ישראל והאנושות: "אֶכֶן חָלֵינוּ הוּא נָשָׂא, וּמְכַאֲבֵינוּ סָבַל; וְאֶנְחֵנוּ חֲשַׁבְנָהוּ, נְגוּעַ מִכַּה אֱלֹהִים וּמְעַנֶּה. וְהוּא מְחַלֵּל מִפְּשָׁעֵנוּ, מְדַבֵּא מִעֲוֹנוֹתֵינוּ; מוֹסֵר שְׁלוֹמֵנוּ עָלָיו, וּבִחְבָּרְתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. כָּלֵנוּ כָּצֵאן תְּעֵינוּ, אִישׁ לְדַרְכּוֹ פָּנִינוּ; וַיְהִי הַפְּגִיעַ בּוֹ, אֵת עוֹן כָּלֵנוּ. נִגְשׁ וְהוּא נִעְנֶה, וְלֹא יִפְתַּח פִּי כִּשְׂה לְטִבַּח יוֹבֵל, וּכְרַחֵל לִפְנֵי גִזְזֵיהָ נֶאֱלָמָה; וְלֹא יִפְתַּח, פִּינוּ... מְעַמֵּל נַפְשׁוֹ, יִרְאֶה יִשְׁבַּע, בְּדַעְתּוֹ יִצְדִּיק צְדִיק עֲבָדֶי, לְרַבִּים; וְעוֹנֵתָם, הוּא יִסְבֵּל" (ישעיהו נג:ד-ז, י, יא).

במדבר ישנה פסקה המתייחסת למסורת, לפיה המשיח אמור לקרוא לעצמו מצורע בעקבות ישעיה נג:ד. "תנו רבנן, המצורע של בית רבי... הוא שמו, שנאמר: 'חוליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם, ואנחנו חשבנוהו מצורע, מוכה אלוהים ומעונה'".⁷ תחינה האופיינית למדרש מתייחסת לאותו קטע: "משיח צדקנו, למרות שאנחנו אבותיך, גדול אתה מאיתנו, משום שנשאת את

7. תולדות האמונה הישראלית, ספר א', כרך ג', עמ' 80. (השוו עמ' 443, 444).
8. סנהדרין צחב.

פסח

הערות אישיות

חטאי צאצאינו, ועוונותינו נפלו עליך... עוררת רק לעג וקלס כלפי ישראל בקרב הגויים... עורך התכוון, גופך יבש כעץ, עיניך הפכו נבובות מצום, כוחך נופץ לרסיסים כחרס הנשבר, וכל אלה באו עליך בשל חטאי צאצאינו.⁹

ניתן לגלות הקבלה דומה בדברי נבואת שבעים השבועות, המקשרים בין ביאת המשיח לכפרת העוונות (דניאל ט:כד). מעשה כפרת העוונות קושר ישירות לטקס הקרבת הקורבנות (ויקרא ד-ז; יז:יא). אחד מרבני התלמוד הבין הקשר זה. "אמר ר' אלעזר בשם ר' יוסי: זאת הלכה, עיקרון או כלל. אפילו במסורת היהודית פורשו הקורבנות כמרמזים על המשיח."¹⁰

לפיכך, המשיחיים הראשונים לא חרגו מן האמונה והמסורת היהודית כאשר זיהו את ישוע, משיח ישראל בתור: "שֵׁה אֱלֹהִים הַנוֹשֵׂא חַטָּאת הָעוֹלָם." (יוחנן א:כט). (השוו עם הראשונה לקורניתיים ה:ז; התגלות ה:ו, ט; אל העברים ט:28). המשיח בא בעיתוי ובאופן שעליהם דיברה הנבואה, ואף גילם בגופו את קורבנות המקדש שסימלו אותו. ראוי לציין כי הוא המשיח היחיד בהיסטוריה, שקושר בעקביות רבה כל כך עם נבואות התנ"ך על ביאת המשיח. המלומד היהודי שונפילד מודה באומץ: "יש להדגיש, כי לפני ישוע או אחריו לא קם אדם שכל אירועי חייו והתנסויותיו, מראשיתם ועד סופם, תאמו בדיוק רב כל כך את הרמזים הנבואיים לגבי המשיח."¹¹ אכן, ישוע מנצרת זוהה על ידי רבים מבני עמו, ואולי אפילו על ידי הרוב היהודי מבני דורו, בתור המשיח המיוחל. מובן שעובדה היסטורית זו אינה מוכיחה באופן מוחלט את זהותו כמשיח, אך היא מלמדת כי האירועים שהתרחשו בזמנו כבשו את לב העם.

המשיח חי וקיים

עם ישראל ידע משיחים רבים, החל מבר כוכבא, דרך שבתאי צבי ועד לרב שינאורסון בימינו, אשר משכו אחריהם המוני חסידים. עם זאת, ההיסטוריה אינה רואה בהם היום משיחים. כל תנועה משיחית שצצה דעכה בתוך פרק זמן קצר, מבלי להטביע את חותמה מעבר לתקופה הקצרה שבה פעלה. העובדה שישוע הוא המשיח היהודי היחיד שעדיין מדברים עליו, היחיד שהתעלה מעבר לגבולות המרחב והזמן, יוצרת עובדה מעניינת שמן הראוי לבחון אותה. כדאי להיזכר כאן בדברי רבן גמליאל, פרוש וחסידי של הליל הזקן, שהתייחס בדבריו למשיחיים בני זמנו, במטרה לקבוע אבן בוחן: "וְעֵתָה אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, חֲדָלוּ מִן הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה וְהִנְיָחוּ לָהֶם, כִּי הַעֲצָה אוּ הַפְּעֵלָה הַזֹּאת תּוֹפֵר - אִם מֵאֵת בְּנֵי אָדָם הִיא. אֲבָל אִם מֵאֵת אֱלֹהִים הִיא, לֹא תוּכְלוּ לְהַפֵּר אוֹתָהּ פֶּן תִּמְצְאוּ נִלְחָמִים בְּאֱלֹהִים!" (מעשי השליחים ה:לח, לט). גמליאל איזכר עיקרון רבני עתיק, שעקבותיו מהדהדים באמרה של יוחנן הסנדלר מן

9. פסיקתא רבתי, פיסקה לז'

10. זבחים, מד, ב, טהרין נא, ב

11. H.J. Schonfield, The Passover Plot. A New Interpretation of the Life and Death of Jesus (New York: Bernard Geis, 1966), p. 36; quoted in Donald A. Hagner, The Jewish Reclamation of Jesus (Grand Rapids: Academic Books, 1984) p. 248, n. 93.

שמע ישראל

הערות אישיות

המאה ה-12: "כל קהילה שהשראתה מן השמיים תעמוד, אך זו שהשראתה אינה מן השמיים לא תעמוד"¹²
לאור כל הדברים הללו, נוכל לענות בחיוב וללא כל הסתייגות על השאלה שהועלתה, דהיינו, האם נוכל כיהודים להאמין בישוע המשיח. ניתן למנות לפחות שלוש סיבות לכך:

1. מרבית העם היהודי בזמנו של ישוע הכיר בו בתור המשיח.
2. זהותו של ישוע בתור המשיח מעוגנת בדבר האלוהים בתנ"ך, ועולה בקנה אחד עם המסורת היהודית.
3. ישוע הוא המשיח היהודי היחיד ששרד לאורך ההיסטוריה.

לפיכך, האמונה בישוע כמשיח אינה חורגת מתפיסת היהדות על המשיח. יש לחפש מחוץ ליהדות, או ליתר דיוק בנצרות, את הסיבה לדחיית ישוע במשך אלפיים השנים האחרונות. לפי ג'ולס אייזק, דווקא דחיית התורה על ידי הנוצרים היא שעוררה את דחיית ישוע על ידי העם היהודי. "דחיית המשיח על ידי העם היהודי התעוררה עקב דחיית התורה על ידי הנצרות... דחיית התורה הייתה סיבה מספקת. לבקש מן העם היהודי להסכים עם דחייה זו... היה כמו לבקש מהם לעקור את ליבם."¹³

מאידך, אלבר מאמי טוען כי התנגדות העם היהודי למסר הנוצרי היא תגובה טבעית לאנטישמיות הנוצרית: "גוללתי בפני חברי בבית הספר את סיפורו של ישוע שבגד בעמו ובדתו... אך זמן קצר לפני כן, חטפתי בגללו מכות וגונות בכנסייה קטנה בעיירה הררית. במשך אלפיים שנות גלות סימל ישוע עבור היהודים את הגורם למכות הקשות שספגו מן הנוצרים, שגרמו לעיתים להכחדתם..."¹⁴ לעם כבוש קשה לקבל את ערכיו ומנהגיו של הכובש, אלא אם כן יותר על גאוותו וכבודו העצמי וירמוס את היקר לו. דחייה זו עלולה להתרחש גם אם מדובר בערכים ומנהגים טובים ויפים, ואפילו נעלים על שלו.¹⁵

במילים אחרות, הנצרות, אשר שמה לה למטרה להעיד על המשיח בפני העולם ובעיקר בפני היהודים, הפכה לאבן הנגף העיקרית לקבלתה, וזאת בשל נטישת התורה ודחיית העם היהודי. יתר על כן, על ידי דחיית התורה ודיוכי העם היהודי בשם ישוע, איבדה הנצרות חלק גדול מזהותה.

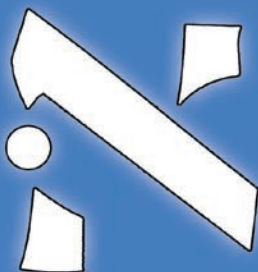
ואם אפשר להיות יהודים ולהאמין בישוע המשיח, כיצד אפשר להיות משיחיים ובה בעת לדחות את השורשים שהזינו וטיפחו אותנו? שכן, לא זהותו היהודית של ישוע המשיח צריכה להיות מוטלת בספק, כי אם זהותו הנוצרית.

12. פרקי אבות ד:ד.

Jules Issac, *Genese de l'Antisemitisme* (Paris: Calmann-Levi, 1956) p. 147; as translated in Jacques Doukhan, *Drinking at the Sources: An appeal to Jew and the Christian to Note Their Common Beginnings* (Mountain View, CA: Pacific Press Publishing Association, 1981) p. 25.

14. Albert Memmi, *La Liberation du juif* (Paris: Petite Bibliotheque Payot, 1972) p. 215

15. *Ibid.*, p. 71

רֵאשׁוֹנוֹ וְלֹא עֲתִידָהּ
אֲשׁוּרוֹ וְגַלְגַּל קְרוֹב
דֶּרֶךְ מוֹכַב מִיַּעֲקֹב
וְיָקָם עֲלֵבֶט מִיִּשְׂרָאֵל

במדבר פד יו